

PRIM. MAG. DUŠAN NOLIMAL, SPECIALIST SOCIALNE MEDICINE

Slovenija na razpotju: konoplja med znanostjo in strahom

Konoplja – za nekatere rastlina svobode, za druge simbol nevarnosti – je ena tistih tem, ki zlahka razdelijo javnost in odpirajo čustveno nabite razprave. Uporabljamo jo že tisočletja: kot zdravilo, kot vir vlaknin, kot obredni pripomoček in – v zadnjem stoletju – tudi kot predmet najdaljše prohibicije v moderni zgodovini. Ta prohibicija ni bila zgolj pravni ukrep, ampak je v marsičem oblikovala, celo deformirala naš odnos do rastline in njenih uporabnikov. Vendar se svet danes oddaljuje od modela »vojne proti drogam«. Tudi Slovenija je po referendumu leta 2024 na razpotju: ostati v senci prohibicije ali se odločiti za pot, ki temelji na znanstvenih dokazih in premišljeni regulaciji. O tem smo se pogovarjali s prim. mag. Dušanom Nolimalom, specialistom socialne medicine, dolgoletnim raziskovalcem na Nacionalnem inštitutu za javno zdravje (NIJZ), nekdanjim nacionalnim koordinatorjem za področje drog pri Svetovni zdravstveni organizaciji in pobudnikom prve informacijske enote za prepovedane droge v mreži EMCDDA. V pogovoru smo se dotaknili ne le zakonodajnih izzivov, temveč tudi mitov, zgodovinskih stranpoti in osebnih izkušenj iz obdobja, ko je bila konoplja uradno demonizirana, a v resnici povsod razširjena.

Sprasuje: JASMINA KOZINA PRAPROTNIK

Foto: JOŽE SUHADOLNIK

Zakaj se je prav zdaj razprava o konoplji tako razplamtelila in razdelila javnost?

Povod je bilo intenzivno medijsko poročanje, v katerem so več prostora dobila predvsem vodstva zdravniških organizacij. Njihovi pogledi so večinoma naklonjeni ohranjanju prepovedi, medtem ko so sodobni znanstveni dokazi pogosto izpuščeni ali predstavljeni površno. A to ni več razprava samo o eni temi – hkrati obravnavamo dva zakona: o medicinski rabi in o osebni rabi za odrasle, ki sta nastala tudi kot poreferendum-ska obljuba. Argumenti za in proti so del vsake javne razprave, toda odločitve morajo temeljiti na preverljivih podatkih, ne na predsodkih ali moralni paniki. Če več kot polovica državljanov že

Če več kot polovica državljanov že podpira legalizacijo, bi bilo odgovorno, da politika sledi znanstvenim dokazom in potrebam ljudi, ne strahu, ki je rezultat skoraj stoletja trajajoče vojne proti drogam.

podpira legalizacijo, bi bilo odgovorno, da politika sledi znanstvenim dokazom in potrebam ljudi, ne strahu, ki je rezultat skoraj stoletja trajajoče vojne proti drogam.

Največ nasprotovanja je bilo pričakovati pri zakonu o omejeni osebni rabi konopljice za odrasle, saj posega v občutljivo vprašanje svobode posameznika in varnosti na delovnem

mestu. Kako gledate na to dilemo?

To niti ni presenečenje. Zdravniške organizacije so že dolgo precej zadržane do vsakega koraka v smeri legalizacije. Razlogov proti lahko naštejemo veliko, a razlogov za omejeno in nadzorovano osebno uporabo odraslih je še več. Kot primer vzemimo na primer ostro nasprotovanje razširjenega strokovnega kolegija medicine dela določbi,

ki prepoveduje obvezno testiranje vseh zaposlenih na THC pri rednih zdravstvenih pregledih. Zdravniške organizacije so tradicionalno previdne in njihovi pomisleki imajo delno težo – varnost na delovnem mestu je seveda pomembna. Toda še pomembnejša je varovalka, ki preprečuje napačno interpretacijo rezultatov in diskriminacijo zaposlenih. Zakaj? Ker ti testi ne merijo treznosti ali dejanske prizadetosti, temveč le sledi metabolitov, ki lahko v telesu ostanejo več tednov po enkratni uporabi. Zato je njihova uporaba kot merila varnosti dvomljiva in znanstveno slabo utemeljena ... Še več. Predstavljajte si delavko, ki se zaradi kroničnih bolečin v hrbtu zdravi z medicinsko konopljo, predpisano povsem zakonito. Opravi vse preglede, njene sposobnosti so brezhibne, a laboratorij pokaže »pozitivno na THC«. Posledica? Grozi ji izguba službe – ne zato, ker bi bila nevarna sebi ali drugim, temveč zgolj zato, ker je sled snovi še vedno zaznavna v njenih telesnih tekočinah. Takšne določbe v resnici ne povečujejo varnosti na delovnem mestu, temveč kaznujejo bolnike, stigmatizirajo uporabnike in ustvarjajo strah. To ni zaščita – to je diskriminacija, ki jo je nujno treba odpraviti, če želimo resno, pravično in sodobno zakonodajo.

V predlogu je tudi določba, ki dovoljuje kajenje konopljice v določenih prostorih v psihiatričnih bolnišnicah in prostorih za zdravstveno obravnavo oseb z duševno

motnjo. Zakaj sproža toliko polemik?

Kritika te določbe je povsem upravičena. Res je, da lahko izdelki z visoko vsebnostjo THC pri nekaterih posameznikih sprožijo težave, zato regulacija ni luksuz, ampak nuja. Prav regulacija lahko določi varne meje, preverjene odmerke in načine uporabe. Velika pomanjkljivost zakona pa je, da je osredotočen skoraj izključno na **kajenje** – kot da je to edini način rabe. V resnici vse več ljudi uporablja konopljo na manj škodljive načine: v obliki čajev, olj, kapsul, keksov ali čokolade. Ti izdelki niso nujno bogati s THC, pogosto pa vsebujejo druge kanabinoide, ki imajo terapevtski

Ironija je, da je bila konoplja stoletja prej zdravilo, industrijska surovina in družabni napitek – nekateri so jo uživali tako kot kozarec vina ali piva. Politika pa jo je spremenila v simbol nevarnosti. Rezultat je več desetletij strahu, stigme in tišine, ki jih zdaj počasi, a previdno odpravljamo.

potencial. Dokazi in izkušnje iz tujine kažejo, da lahko kanabinoidi pomagajo pri obvladovanju tesnobe, nespečnosti, posttravmatske stresne motnje in drugih stanj, ki so pogosto povezana z duševnim zdravjem. Zato bi bilo logično,

da bi uporaba v psihiatričnih ustanovah potekala pod nadzorom strokovnjakov, z jasno določenimi protokoli in preverjenimi odmerki.

Konoplja ima dolgo zgodovino uporabe. Kdaj in zakaj

se je to partnerstvo med človekom in rastlino prekinilo – in kako so desetletja prohibicije zaznamovala naš odnos do nje?

Zlom se ni zgodil zaradi novih znanstvenih dokazov, temveč zaradi politike. V ZDA so v 30. letih prejšnjega stoletja zagnali gonjo proti konoplji pod vodstvom politike, ki je s povezovanjem konoplje z norostjo in nasiljem ustvarjala moralno paniko. Trezen »suhi zakon« proti **alkoholu** je propadel, zato so morali najti novo tarčo – in konoplja je postala priročen grešni kozel. Leta 1961 je bila nato v okviru enotne konvencije OZN brez resnih znanstvenih podlag uvrščena med najstrožje

prepovedane droge. Tako so ZDA izvozile svojo prohibicijo po vsem svetu. Ironija je, da je bila konoplja stoletja prej zdravilo, industrijska surovina in družabni napitek – nekateri so jo uživali tako kot kozarec vina ali piva. Politika pa jo je spremenila v simbol nevarnosti. Rezultat je več desetletij strahu, stigme in tišine, ki jih zdaj počasi, a previdno odpravljamo.

Slišimo trditve, da je današnja konoplja precej močnejša kot tista iz 60. in 70. let prejšnjega stoletja – je to res in zakaj je to sploh pomembno?

Res je, povprečne vsebnosti THC so danes višje. Ampak miti o »nedolžni Woodstock travi« (hipi rock festival leta 1969, op. p.) niso povsem točni. Tudi takrat je obstajal zelo močan črni afganistanški hašiš, ki se je po učinku lahko primerjal z današnjimi »skunk« sortami (posebej potentne križane rastline). Bolj kot zgodovinski prepiri pa je pomembno nekaj drugega – kako z močnejšimi izdelki ravnamo danes. Težava ni v tem, da obstajajo, ampak da jih ljudje pogosto jemljejo na slepo, ker jih nihče ni po-

Regulacija prvič omogoča odkrito razpravo, jasne informacije in realno preventivo. Kritike, da bo legalizacija povzročila eksplozijo uporabe, so podobne trditvi, da bodo otroci začeli množično piti viski samo zato, ker ga odrasli lahko kupijo v trgovini. V praksi pa ravno nadzor in jasna pravila pomenijo večjo, ne manjšo zaščito.

učil, kaj pomenijo različne koncentracije, kako jih varno uporabljati ali zakaj visoki odmerki THC niso pametna ideja. To je podobno, kot če bi nekdo prvič poskusil alkohol in namesto malega piva spil liter žganja. Samo legalizacija z regulacijo omogoča, da se o tem sploh začnemo pogovarjati resno.

Če vemo, da so močno psihoaktivne konoplje posebej tvegane – kaj to pomeni za mlade?

Stroka je tu enotna. Konoplja za osebno rabo ni za mlade. Pika. A realnost je, da bodo nekateri vedno poskusili – tako kot so generacije pred njimi poskušale cigarete

ali alkohol. Razlika je v tem, ali jih pustimo same v temi ali pa jim damo orodja, da razumejo tveganja. Prepoved jih ne varuje, temveč jih pušča brez informacij. Rezultat so pogosto preveliki odmerki, panični napadi ali slabosti, ker nihče ni povedal, da več ne pomeni boljše. Paradoks je, da mladi danes do konoplje najlažje pridejo na črnem trgu, kjer ni nobenega nadzora. Tam ne bo nihče rekel: »Ne, ti si premlad.« Ali: »To je premočna sorta zate.« Zato so mladi pravzaprav najbolj ranljivi v času prohibicije. Regulacija bi prvič odprla prostor za izobraževanje, odprt pogovor in preventivo. Če že vemo, da bodo nekateri poskusili,

jim moramo vsaj ponuditi kompas, kako to storiti z najmanj škode.

Kritiki pravijo: če bo konoplja za odrasle lažje dostopna, jo bodo mladi še hitreje dobili. Ali legalizacija res ne bo samo še okrepila občutka, da »ni nevarna«?

To je argument, ki se dobro sliši, a ga podatki ne potrjujejo. Kanada, številne ameriške države, Urugvaj – v vseh teh državah se uporaba med mladimi po legalizaciji ni povečala. V Koloradu je bila celo nižja, kar potrjuje ameriški CDC. V Kanadi pa so leta 2022 ugotovili, da je bilo med 15- do 17-letniki manj uporabnikov kot pred uvedbo regulacije. Razlog je preprost: na legalnem trgu veljajo starostne omejitve in preverjanje dokumentov, črni trg pa tega ne pozna ... Kar se tiče občutka, da »ni nevarna«, ta nastane zato, ker prepoved ustvarja tišino. Če se o nečem ne govori, mladi sklepajo sami – in pogosto napačno. Regulacija prvič omogoča odkrito razpravo, jasne informacije in realno preventivo. Kritike, da bo povzročila eksplozijo uporabe, so podobne trditvi, da

Stroka je enotna. Konoplja za osebno rabo ni za mlade. A realnost je, da bodo nekateri vedno poskusili – tako kot so generacije pred njimi poskušale cigarete ali alkohol. Razlika je v tem, ali jih pustimo same v temi ali pa jim damo orodja, da razumejo tveganja. Prepoved jih ne varuje, temveč jih pušča brez informacij. Rezultat so pogosto preveliki odmerki, panični napadi ali slabosti, ker nihče ni povedal, da več ne pomeni boljše. Paradoks je, da mladi danes do konoplje najlažje pridejo na črnem trgu, kjer ni nobenega nadzora.

bodo otroci začeli množično piti viski samo zato, ker ga odrasli lahko kupijo v trgovini. V praksi pa ravno nadzor in jasna pravila pomenijo večjo, ne manjšo zaščito.

Kako se je vprašanja lotila Nemčija? Lahko njen model ponudi tudi Sloveniji kakšen navdih?

Nemčija je aprila 2024 naredila velik korak – konopljo je umaknila s seznama prepovedanih drog in uvedla dvotirni model: osebno gojenje in strogo regulirane,

neprofitne klube. Odrasli lahko posedujejo manjše količine in vzgojijo do tri rastline, v klubih velja strogo članstvo, omejene količine in jasna sledljivost. Najbolj pomembno pa je, da so velik del zakonodaje namenili zaščititi mladih – od preverjanja starosti do prepovedi oglaševanja in usmerjenih preventivnih programov. Slovenija bi se iz tega lahko veliko naučila. Nemčija je pokazala, da regulacija ni popuščanje, ampak priložnost, da prvič resno uredimo področje, zaščitimo

mladoletne in hkrati zmanjšamo črni trg. To je kompromis med javnozdravstveno previdnostjo in realnostjo: uporaba obstaja, zato je bolje, da je nadzorovana kot pa prepuščena ulici.

Če strneva: zakaj je premišljena legalizacija boljša od prohibicije?

Ker omogoča tisto, česar prepoved ne zna oziroma ne zmore – nadzor. Regulacija pomeni zaščito mladih, varne izdelke, zmanjševanje škode, večjo socialno pravičnost in

preusmeritev policijskih virov na resen kriminal. Poleg tega prinaša davčne prihodke, ki jih lahko namenimo za preventivo, raziskave in zdravljenje. V Sloveniji imamo še en velik problem: že desetletja institucije, kot so NIJZ, JAZMP in ministrstvo za zdravje, blokirajo razvoj zakonodaje glede konoplje, ki bi temeljila na dokazih, ne na strahu in moralni paniki. Če želimo resno regulacijo, moramo opraviti s to tradicijo.

Bi najinemu pogovoru ob koncu še kaj dodali?

Politika do konoplje ni vprašanje ideologije, ampak znanosti in odgovornosti do ljudi. Na to opozarjamo aktivisti in zagovorniki legalizacije že več kot desetletje – borimo se proti konservativni medicini in preračunljivim politikom, ki zakone pripravljajo s figo v žepu. Ob tem pa moramo biti pozorni še na nekaj. Že sprejeta slovenska zakonodaja o medicinski konoplji nakazuje resno nevarnost, da bodo monopol nad trgom prevzele velike farmacevtske korporacije. Zakaj? Ker bodo le one zaradi svojega kapitala in močne infrastrukture lahko izpolnjevale (pre)visoke regulativne standarde, ki jih mali pridelovalci in domači proizvajalci preprosto ne zmorejo doseči. To bi pomenilo, da slovenski kmetje, ki imajo dolgo tradicijo pridelave in znanje o rastlini, izgubijo priložnost, da sodelujejo v razvoju trga. Namesto pluralnega, lokalno ukoreninjenega modela bi dobili centraliziran in monopoliziran sistem, ki bi koristil peščici globalnih igralcev. Če želimo resnično pravično ureditev, ki bo temeljila na znanju, kakovosti in dostopnosti, moramo takšne scenarije odločno preprečiti.